

Els pirates.

La seva construcció literària

Jesús Ballaz Zabalza.
Escriptor

Els pirates eren persones que es dedicaven a abordar vaixells en el mar per tal de saquejar-los. N'hi va haver de molts tipus però ens han quedat en la memòria els que han tingut alguna relació amb la nostra història, vikings i barbarescs, i més tard, durant els imperis colonials, anglesos i holandesos, xinesos i malais... El paper que van jugar i les seves realitzacions seran objecte de l'estudi de la Història.

I cal començar recordant una cosa tan òbvia perquè ells són el substrat d'aquest personatge literari que, a la vegada, ens ha contaminat els coneixements històrics i ha propiciat la versió que ha popularitzat el cinema.

El valor dels personatges literaris que, si es consoliden, acaben convertint-se en arquetips està en el fet que parlen de la vida. Parlen a la seva manera: d'una manera metafòrica. Les obres literàries bones són metàfores per mitjà de les quals podem captar nous enfocaments sobre l'existència. En efecte, res més adient que el llenguatge de la imaginació —que són les obres literàries si no artefactes imaginaris?— per parlar de qüestions tan subjectives com els sentiments o la presa de postura moral davant la vida.

La pirateria ha estat una de les expressions extremes de l'aventura humana. Expressa, més que qualsevol altra forma de vida, l'impuls que porta els homes a fites cada cop més arriscades, a la vegada que n'explora els propis límits, per altra banda mai aconseguits.

Els pirates literaris ressalten, doncs, alguns dels trets més radicals de la vida: aventura, individualisme, llibertat sense límits. No sols evidencien noves maneres d'afrontar la vida sinó que també criden el lector a seguir els mateixos camins.

A *La infància recuperada*, quan Savater s'aplica a la tasca de «reconstruir—evocar—el nivell ètic de la narració» en el sentit de l'expressió «tenir la moral alta, tenir molta moral», algunes de les millors narracions a què fa referència l'autor són històries de pirates perquè hi veu l'expressió de la rebel·lia enfront de les rutines que menyspreen tot el que és imprevisit.

Si els nois encara s'interessen per aquestes narracions és perquè, a més de ser històries boniques i ben explicades, tenen molts punts de contacte amb els temes que els agraden: la mar, l'astúcia dels protagonistes per superar les dificultats, el valor per assumir riscos, el coratge, la lleialtat als amics i a la paraula donada, la protecció del feble, la curiositat i l'interès per tot el que és meravellós, la fascinació de la por...

Els pirates, contra el que pot semblar per la marginalitat en què viuen, tenen a veure amb la formació de l'estructura moral dels joves, que es fonamenta en la imitació de «l'heroi». Les històries de pirates es presenten com aventures iniciàtiques; encara que les gestes que es relaten siguin desmesurades i llunyanes, s'hi evidencien formes molt vitals d'acabar la vida que acosten el protagonista als seus joves lectors.

L'illa del tresor, per exemple, la gran narració de Stevenson, és una epopeia de l'audàcia personificada en els protagonistes, models acabats de pirata literari. En el perfil que l'autor dóna del pirata hi poden copsar-ne els trets més característics.

L'escenari és el mar, per on es mouen en embarcacions poc segures. L'únic refugi que normalment tenen no és tal, perquè es tracta d'illes misterioses que també són perilloses.

El vent que mou al pirata és la llibertat, sense més límits que la pròpia voluntat. El ferotge coix John Silver, cuiner de la *Hispa-*

niola, encarna la voluntat lliure que no s'atura ni davant de l'assassinat; el grumet Jim Hawkins tampoc no se sotmetrà a Silver i acabarà convertit en audaç bucaner.

Silver menteix, traïx i mata per apoderar-se del tresor que altres pirates han aconseguit. El que motiva la seva vida és buscar riqueses a través de l'aventura i la usurpació.

La manera que té el pirata d'acabar el seu destí sovint el farà sofrir els revessos de la fortuna. Jim, destinat a continuar el negoci familiar, acaba per fer-se amo, amb males arts, del llegat del vell pirata. La seva vida experimentarà un gran revulsiu quan dóna a conèixer el mapa del tresor. Per fi, en un altre gir inesperat, tornarà a l'hostal per acomiadar-se de la seva mare, gest humanitzador amb què l'autor dóna a entendre que els pirates, al cap i a la fi, són fets de la mateixa matèria que la resta dels mortals.

El pirata apareix sovint com un proscrit, un marginat. Però no està en els marges de la societat per defecte, com els febles o els perseguits per la mala sort, sinó per la desmesura, com els triomfadors, els qui han fet de la seva voluntat un valor irrenunciable. El seu viure perillosament al marge de la llei fonamentarà l'admiració cap a ell, encara que a la vegada susciti una certa prevenció.

La literatura romàntica—qui no recorda *La cançió del pirata*, d'Espronceda?—ja va consagrar el pirata com a heroi de la llibertat. Per als romàntics,

L'ambigüïtat del seu comportament no importava gens si aconseguia aixecar la senyera de la llibertat per atreure tothom cap a aquest ideal.

Les aventures dels pirates literaris són desmesurades. S'enfronten tant a tempestes en fràgils vaixells com a exèrcits de poderosos països. En aquesta lluita només es valdran de la intel·ligència, el coneixement del terreny i l'astúcia, armes de què també disposen en les faules els animals que s'enfronten als més poderosos per aconseguir subsistir.

Aquestes característiques queden ben paleses en Sandokan, d'*El pirata de Mompracem*. Nascut en una família aristocràtica d'una petita illa de l'oceà Índic, la pèrdua de les seves possessions l'empeny a piratejar contra els anglesos. Sandokan, moreno i fort, amb barba salvatge i ulls espurnejants, mostrarà el seu valor i fins i tot la seva crueltat per aconseguir la finalitat proposada. La desmesura dels seus propòsits el porta a declarar la guerra a Anglaterra, fet que no impedeix que es mostri compassiu amb els febles i això el fa una persona propera als que l'envolten. Sandokan estima el mar perquè és l'espai irrenunciable de la seva llibertat. I realment ho era en el segle XIX.

En el personatge niua una certa ingenuïtat romàntica sense la qual no s'explica la desmesura d'enfrontar-se tot sol a Anglaterra.

Però el pirata és un rebel irreductible. El derroten però es refà i hi torna. A Sandokan li poden esgarriar la tripulació, fins i tot enfonsar-li les embarcacions, però sempre es refà per empescar-se noves venjances i tornar a la lluita sense que li importi que el seu enemic sigui un imperi sencer.

El pirata és la metàfora de la tasca humana en la seva vessant d'aventura prometeica.

Qualsevol tractament desmitificador del personatge, fent-lo més tou o ressaltant-ne els aspectes que més topen amb la nostra mentalitat postmoderna tan escassament heroica,

no aconseguirà reduir al ridícul aquesta gran creació literària que són els pirates, talment com els molins de vent no van aconseguir eliminar don Quixot.

Bibliografia

ELS PIRATES EN ELS LLIBRES PER A INFANTS

ALCÁNTARA, Ricardo. *Col. Els secrets del pirata*. Il·lustr. Roser Capdevila. Barcelona: La Galera, 1997.
ASCH, Frank. *Pirates per força*. Barcelona: Cruïlla, 1992. (El Vaixell de Vapor. Sèrie Taronja)
CARRANZA, Maite. *Contes divertits de pirates*. Il·lustr. Margarita Menéndez. Barcelona: Timun Mas, 2003.
FERNÁNDEZ PAZ, Agustín. *L'escola dels pirates*. Il·lustr. Lluís Filella. Barcelona: Edebé, 2005. (Tucan)
GOYTISOLO, José Agustín. *El pirata honest*. Il·lustr. Juan Ballesta. Barcelona: Edebé, 1996. (Tren Blau)
LIENAS, Gemma. *Finisterre i els pirates*. Il·lustr. Romeu. Barcelona: Cruïlla, 1999. (El Vaixell de Vapor. Sèrie Taronja)
MARQUINA, Javier. *Pare, jo vull ser pirata*. Barcelona: La Galera, 2002. (Cues de Sirena)
PRATS, Joan de Déu. *La colla intrèpida i el capità ferotge*. Il·lustr. Glòria Garcia. Barcelona: Cadí, 2003. (Muntanya Encantada)
SCHUBERT, Ingrid i Dieter. *El vell pirata*. Barcelona: Lumen, 1992.
SENNELL, Joles. *La Irene i el gargot*. Il·lustr. Teresa Martí. Barcelona: L'Arca, 1994. (Tren de Fusta)

ELS PIRATES EN ELS LLIBRES PER A JOVES

HERNÁNDEZ, Pau Joan. *La tripulació del pànic*. Barcelona: Edebé, 2004. (Periscopi)
LARREULA, Enric. *Ala de corb*. Barcelona: Baula, 2003. (Ala Delta. Sèrie Verda)
MAHY, Margaret. *L'estràfolari viatge dels pirates*. La Magrana, 1990. (L'Esparver)
PONS, Ponç. *Memorial de Tabarka*. Barcelona: Cruïlla, 1994. (Gran Angular)
RIVAS, Manuel. *El bala perduda*. Il·lustr. Miguelanxo Prado. Barcelona: Grup Promotor, 2005.
SALGARI, Emili. *El corsari negre*. Barcelona: La Magrana, 1992. (L'Esparver)
STEVENSON, Robert Louis. *L'illa del tresor*. Barcelona: La Galera, 1999. (El Corsari; 31)

